

## Posthumanizm i zarządzanie. Organizowanie poza-ludzkie, więcej-niż-ludzkie, po-ludzkie

Zaproszenie do nadsyłania tekstów do tego numeru rozpoczęliśmy od wyliczania kryzysów: klimatyczno-ekologicznego, nierówności, pandemii, masowych migracji, a także różnych oblicz cyfryzacji. Pod koniec roku 2021 nie wiedzieliśmy jeszcze, że do tej listy wkrótce trzeba będzie dopisać wojnę w Europie, która ujawniła nie tylko okrucieństwo agresora i oportunizm jego celów polityczno-ekonomicznych, realizowanych kosztem śmierci i cierpienia ludzi oraz dewastacji przyrody, ale również impas energetyczny, obnażający niewydolność systemu dystrybucji podstawowych zasobów. Wszystko to sprawia, że o współczesność musimy pytać w sposób odważny, próbując zrozumieć, w jakie sploty i relacje uwikłani są ludzie, jaka jest ich rola, a jaka innych aktorów. W naukach o zarządzaniu dostrzegamy konieczność odejścia od antropocentrycznej perspektywy, która okazuje się niewystarczająca, by zrozumieć zjawiska obejmujące różnych aktantów – ludzkich, poza-ludzkich, ożywionych, nieożywionych, wirtualnych, biologicznych, geologicznych, technologicznych i innych. Akademia coraz częściej w taki właśnie posthumanistyczny sposób diagnozuje współczesność, poddaje ją krytyce i poszukuje alternatyw, o czym na gruncie nauk o zarządzaniu i organizowaniu może świadczyć choćby temat 12. międzynarodowych warsztatów Organizations, Artifacts & Practices (OAP): *Posthumanist Management & Posthumanist Organizing: History or Becoming?*, organizowanych w czerwcu 2022 roku przez Stanford University i San Francisco State University. W podobny sposób do problemu podeszli również autorzy, których teksty publikujemy. Podważają oni zarządzanie jako działanie wyłącznie ludzkie, pokazując, że nie tylko żyjemy, ale i organizujemy, będąc tylko skromną częścią ekosystemu różnych bytów, ilustrują też potencjał zwierząt jako nauczycieli ludzi w kwestiach zrównoważonego organizowania.

Teksty w tym numerze wykraczają nie tylko poza dominującą rynkową orientację nauk o zarządzaniu, skoncentrowaną na eksploatacyjnych praktykach umożliwiających osiągnięcie celów organizacji, przede wszystkim zysku. Nie mówią o sprawności i skuteczności. Stanowią za to próbę rozszerzenia nurtów progresywnych, takich jak zarządzanie humanistyczne i nurt krytyczny w zarządzaniu, które ograniczają się do ludzkiej perspektywy, stawiając w centrum szlachetne cele, takie jak dobro ludzkie i emancypacja – ale tylko ludzi. Autorzy i autorki artykułów uczą nas, jak świat organizuje się bez człowieka lub wspólnie z bytami poza-ludzkimi, jak aktanci więcej-niż-ludzcy organizują rzeczywistość, jak manifestują sprawczość, godność, jak upominają się o swoje prawa.

Zakwestionowanie fundamentów oświeceniowego humanizmu i antropocentryzmu oraz innych podejść, które za punkt wyjścia obierają hipersprawczego, uogólnionego *anthropos*, to wyzwanie na miarę kłębowiska kryzysów antropocenu – epoki, której wszelkie proponowane początki zawsze związane są ze zmianami w organizowaniu świata czy też w zarządzaniu nim (np. rewolucja neolityczna, rewolucja przemysłowa, wielkie przyspieszenie lat 50. XX wieku). Wierzmy, że w naukach o zarządzaniu, w teorii i praktyce organizowania potrzeba większej liczby radykalnych tez, awangardowych badań, studiów zaskakujących przypadków, transdyscyplinarnych metod badawczych, a przede wszystkim otwarcia na współczesną humanistykę stosowaną, zaangażowaną, ekologiczną, po-ludzką. Potrzebny jest nowy program badawczy, dostosowany bardziej do praktycznych wyzwań współczesności niż do podziałów dyscyplinarnych lub służących podtrzymywaniu patologicznego społeczno-gospodarczego *status quo*. Głośny musi się stać postulat porzucenia relacji eksploatacyjnych w zarządzaniu i projektowaniu wspólnego, ludzko-pozaludzkiego świata.

W wezwaniu do przesyłania tekstów do tego numeru zadaliśmy wiele pytań. Autorki i autorzy artykułów odpowiedzieli na część z nich, lecz dyskusja nadal trwa i wciąż powinniśmy pytać: jak rozumieć zarządzanie w świecie sprawczych aktorów poza-ludzkich? Jaka jest w nim rola człowieka, jaka rola nie-ludzi i czy role te należy rozgraniczać? Kto tu właściwie zarządza, kim, w jaki sposób i co to oznacza dla twórczenia wiedzy o zarządzaniu? Czym jest organizowanie i zarządzanie bez człowieka? Jak organizują się byty nie-ludzkie oraz nieożywione? Czy teoria organizacji ma do nich zastosowanie? Czy potrzebna nam nowa poza-ludzka teoria zarządzania i organizowania? Jak zmieniają się fundamenty zarządzania, gdy nowego – wzbogaconego o sprawczość i godność – znaczenia nabierają aktorzy odgrywający w rozumieniu ludzi rolę „zasobów” i „otoczenia”? W jaki sposób można dążyć do upowszechnienia świadomości o sprawczości i godności wszelkich aktorów zarządzania, nie tylko ludzkich, jakimi zabiegami można je umacniać? Czym są sprawiedliwość i troska w zarządzaniu w ujęciu posthumanistycznym? Jakich nowych metod i technik badawczych potrzeba, by dostrzec i uprawomocnić byty więcej-niż-ludzkie w zarządzaniu i organizowaniu? Czy dostrzeżenie poza-ludzi w zarządzaniu oznacza kres dotychczasowych praktyk organizacyjnych, czy też zapowiada pozytywną zmianę?

Przekazujemy w ręce czytelniczek i czytelników numer „Zarządzania w Kulturze” o posthumanizmie i zarządzaniu z wdzięcznością dla badaczy oraz bytów poza-ludzkich, które współtworzyły ich badania. Jesteśmy przekonani, że zarządzanie ma kluczową rolę do odegrania właśnie teraz, gdy trzeba działać dla najszerzej rozumianego wspólnego dobra.

Barbara Czarniawska  
Małgorzata Ćwikła  
Michał Pałasz

## Bibliografia

Organizations, Artifacts & Practices (OAP) Workshop (2022). *Posthumanist Management & Posthumanist Organizing: History or Becoming?* Eventbrite, <https://www.eventbrite.co.uk/e/posthumanist-management-posthumanist-organizing-history-or-becoming-tickets-227947817057> [odczyt: 22.05.2022].